

DOĞUŞ
ÜNİVERSİTESİ
Burası senin doğuşun.

2. ULUSAL SOSYOLOJİ KONFERANSI (DUSK)

**Yarını Yeniden Düşünmek:
Sosyal Bilimlerin Dönüşümü
ve Geleceği**

DUSK2025
Özet Bildiri Kitabı

18-19 ARALIK 2025, İSTANBUL
Doğuş Üniversitesi Çengelköy Kampüsü

**DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ 2. ULUSAL SOSYOLOJİ KONFERANSI
(DUSK)**

Yarım Yeniden Düşünmek: Sosyal Bilimlerin Dönüşümü ve Geleceği

**ÖZET BİLDİRİ KİTABI
18 – 19 Aralık 2025, İstanbul**

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Aslı TELSEREN ÖMEROĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Umut ELDEM

Dr. Öğr. Üyesi İsmail Burak MALKOÇ

Arş. Gör. Bennur ÖZTÜRK YÜCEL

Arş. Gör. Ebru YILMAZ

ŐUBAT, 2026

1. Baskı

ISBN: 978-625-99598-7-0

www.dogus.edu.tr/dusk

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında izin alınmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Yayımlanan yazıların sorumluluğu yazar(lar)a aittir.

ÖNSÖZ

Sosyal bilimler, tarihsel olarak toplumsal dönüşümlerle eşzamanlı ilerleyen, kimi zaman bu dönüşümleri açıklama gücüyle öne çıkan, kimi zaman ise kendi kavramsal ve yöntemsel sınırlarını sorgulamak zorunda kalan bir bilgi alanı olmuştur. Pozitivizm–yorumsayıcılık gerilimi, yapı–fail tartışmaları ve postmodern eleştiriler, sosyal bilimlerin yalnızca araştırma nesnelere değil, hakikat anlayışlarını, bilgi üretim biçimlerini ve kamusal rollerini de derinden etkilemiştir. Zygmunt Bauman'ın “akışkan modernite” kavramıyla işaret ettiği üzere, toplumsal yapıların ve ilişkilerin giderek daha kırılabilir, geçici ve belirsiz hâle gelmesi, sosyal bilimleri sürekli bir yeniden düşünme sürecine zorlamaktadır.

21. Yüzyılın ilk çeyreği ise bu sorgulamaları daha da derinleştiren çoklu krizlerle şekillenmiştir. Ekonomik güvencesizliğin ve prekaryalaşmanın yaygınlaşması, siyasal alanın merkezileşmesi ve otoriterleşmesi, savaşlar ve zorunlu göçler, ekolojik yıkımın geri dönülmez boyutlara ulaşması ve dijital teknolojilerin — özellikle yapay zekâ, büyük veri ve algoritmik sistemlerin— toplumsal yaşamı dönüştüren etkileri, sosyal bilimleri yeni bir eşikte konumlandırmaktadır. Bu bağlamda sosyal bilimler, yalnızca toplumu analiz eden disiplinler olmaktan çıkarak, belirsizlik, güvensizlik ve hızla değişen gerçeklik koşulları altında bilgi üretmenin kendisini de sorgulayan eleştirel bir alan hâline gelmiştir.

Doğuş Üniversitesi Sosyoloji Bölümü tarafından düzenlenen “Yarını Yeniden Düşünmek: Sosyal Bilimlerin Dönüşümü ve Geleceği” başlıklı bu ulusal konferans, tam da bu tarihsel ve düşünsel bağlamdan hareketle gerçekleştirilmiştir. Konferans, sosyal bilimlerin güncel dönüşümünü epistemolojik, yöntemsel ve toplumsal boyutlarıyla ele almayı; dijitalleşme, yapay zekâ, yeni eşitsizlik biçimleri ve kriz rejimleri karşısında sosyal bilimlerin imkânlarını ve sorumluluklarını birlikte tartışmayı amaçlamıştır.

İki gün süren konferans boyunca sunulan bildiriler, sosyal bilimlerin geniş bir yelpazeye yayılan araştırma alanlarını ve güncel sorunlarını bir araya getirmiştir. Yapay zekâ çağında tarih disiplininin ve tarihciliğin dönüşümünden, sağlık alanında piyasa dinamiklerinin ve tıbbileştirme süreçlerinin eleştirisine; dijital medyada beden, cinsiyet ve sağlık söylemlerinin yeniden üretiminden, algoritmik kamusalılık, popülizm ve dijital propaganda tartışmalarına kadar uzanan sunumlar, teknolojik dönüşümlerin toplumsal sonuçlarını çok boyutlu biçimde ele almıştır. Yapay zekânın yeni bir sosyal aktör olarak çocuk ve ergen gelişimindeki rolü, insan hakları karar alma süreçlerinde algoritmik sistemlerin kullanımı, post-truth çağında hakikat üretimi gibi başlıklar, insan–makine etkileşiminin sosyal bilimler açısından doğurduğu etik ve epistemolojik soruları görünür kılmıştır.

Konferans programında yer alan çalışmalar, aynı zamanda Türkiye bağlamına özgü toplumsal dinamikleri de eleştirel bir gözle incelemiştir. Bireylerin kimlik stratejileri ve önyargı deneyimleri, seçmen hareketliliği ve siyasal aidiyetin çözülmesi, anti-entelektüalizmin yükselişi, sosyoloji mezunlarının alan dışı emek deneyimleri ve akademide duygusal emek gibi konular; sosyal bilimlerin hem toplumsal eşitsizlikleri analiz etme hem de kendi kurumsal koşullarını sorgulama kapasitesini ortaya koymuştur. Dijital eşitsizlikler, komplo kültürü ve bilim karşıtlığı, bilginin demokratikleşmesi ile çöküşü arasındaki gerilimler ve “fakülteler çatışması” gibi tartışmalar ise sosyal bilimlerin kamusal rolünü ve meşruiyetini yeniden düşünmeye davet etmiştir.

Bu bildiri kitabı, konferans boyunca yürütülen tartışmaların kalıcı bir kaydını oluşturmayı ve sosyal bilimlerin geleceğine ilişkin düşünsel katkıları bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Kitapta yer alan çalışmalar, sosyal bilimlerin klasik kuramsal mirasını günümüzün dijital, politik ve kültürel dönüşümleri ışığında yeniden değerlendirmekte; yeni epistemolojiler, yeni araştırma alanları ve yöntemsel açılımlar önermektedir. Feminist bilim ve teknoloji çalışmaları, dijital sosyoloji, post-truth, eleştirel politik ekonomi ve kültürel çalışmalar gibi farklı literatürlerden beslenen bu katkılar, disiplinler arası bir düşünme pratiğinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

“Yarını Yeniden Düşünmek” başlığı altında gerçekleştirilen bu konferans ve elinizdeki bildiri kitabı, sosyal bilimlerin yalnızca geçmiş krizlerle hesaplaşmasını değil, aynı zamanda geleceği kurma iddiasını da taşımaktadır. Belirsizliklerin, krizlerin ve hızlanan teknolojik dönüşümlerin belirlediği bir dünyada sosyal bilimlerin eleştirel, etik ve kamusal sorumluluğunu hatırlatmayı hedeflemektedir.

Bu vesileyle konferansa katkı sunan tüm konuşmacılara, bildirileriyle bu kitabı mümkün kılan yazarlara, tartışmaları zenginleştiren katılımcılara ve organizasyon sürecinde desteğini esirgemeyen Doğu Üniversitesi’ne ve konferansta emeği geçen herkese teşekkür ederiz. Sosyal bilimlerin geleceğini birlikte düşünmeye yönelik bu kolektif çabanın, yeni tartışmalara ve araştırmalara ilham vermesini diliyoruz.

Konferans Düzenleme Kurulu Başkanı
Doç. Dr. Aslı TELSEREN ÖMEROĞLU

KONFERANS DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Doç. Dr. Aslı TELSEREN ÖMEROĞLU, Doğuş Üniversitesi

KONFERANS DÜZENLEME KURULU ÜYELERİ

Dr. Öğr. Üyesi Umut ELDEM, Doğuş Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi İsmail Burak MALKOÇ, Doğuş Üniversitesi

Arş. Gör. Bennur ÖZTÜRK YÜCEL, Doğuş Üniversitesi

Arş. Gör. Ebru YILMAZ, Doğuş Üniversitesi

KONFERANS BİLİM KURULU

Prof. Dr. Ali ARI	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Aslı EGE	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Barış ÇOBAN	Doğuş Üniversitesi
Prof. Dr. Emre GÖKALP	Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Emre ŞAN	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. Fatma Umut BEŞPINAR AKGÜNER	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Feryal Delfin GÜNDÜZ	İstanbul Arel Üniversitesi
Prof. Dr. Fuat GÜLLÜPINAR	Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. İnci USER	Acıbadem Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Fatih AYSAN	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Nihan BOZOK	İstanbul Beykent Üniversitesi
Prof. Dr. Yelda ÖZKOÇAK	Doğuş Üniversitesi
Doç. Dr. Ayşegül AKDEMİR SON	Bahçeşehir Üniversitesi
Doç. Dr. Gamze KESKİN	Kırklareli Üniversitesi
Doç. Dr. Hazal PAPUÇÇULAR	Fenerbahçe Üniversitesi
Doç. Dr. İlknur HACISOFTAOĞLU	İstanbul Bilgi Üniversitesi
Doç. Dr. Melih ÇOBAN	Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Nihan AKINCILAR KÖSEOĞLU	Fenerbahçe Üniversitesi
Doç. Dr. Tacettin ERTUĞRUL	İstanbul Esenyurt Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	2
KONFERANS DÜZENLEME KURULU	4
KONFERANS BİLİM KURULU	5
KONFERANS PROGRAMI	7
BİLDİRİ ÖZETLERİ	9
İnsan Hakları Karar Alma Sürecinde Yapay Zekâ: Robot Hakimlere İhtiyacımız Var Mı?	10
<i>Nihan Akıncılar Köseoğlu</i>	
Post-Truth Çağında Hakikat Üretimi: Siborg Epistemolojisi ve Sosyal Bilimlerin Geleceği	11
<i>Aslı Telseren Ömeroğlu</i>	
Bilginin Demokratikleşmesi Mi, Çöküşü Mü? Komplo Kültürü, Bilim Karşıtlığı ve Sosyal Bilimlerin Yeni Rolü	12
<i>Yonca Güneş Yücel Atalay</i>	
Muhafif Medyanın Toplumsal Muhalefete Etkisi: “Görkemli Hatıralar” Örneği	13
<i>Çiğdem Boz</i>	
Algoritmik Kamusalılık Çağında Popülizm ve Dijital Propaganda: Kimlik Siyaseti için Yeni Epistemolojiler, Sosyal Bilimler için Yeni İmkanlar	14
<i>Özlem İngün Karkış</i>	
Seçmen Hareketliliği ve Siyasal Aidiyetin Çözülmesi: 2024 Türkiye Örneği	15
<i>Nur Sinem Kourou</i>	
Muhafazakârlık ile Lgb Kimliğinin Arasında: Türkiye’de Lgb Bireylerin Kimlik Stratejileri ve Önyargı Deneyimleri	16
<i>Yağmur Şimşek, Bennur Öztürk Yücel</i>	
Sosyal Medya Çağında Kadınların Sağlık Haklarını Kadın Genital Kozmetik Cerrahisi ile Birlikte Yeniden Düşünmek	17
<i>Gamze Şakar</i>	
Kadın Sığınma Evleri Mi, Güvenli Barınma Alanları Mı? Sosyal Bilimlerde Dil, Söylem ve İktidar İlişkileri	18
<i>Nursima Asmaoğlu, Yeliz Kendir Gök</i>	
Dijital Medyada Premenstruel Sendromun Tıbbileştirilmesi	19
<i>Arzu Ayçiçek, İnci User</i>	

Yapay Zekâ Çağında Tarih Disiplini ve Tarihçilik	20
<i>Hazal Papuççular</i>	
Günümüzde Fakülteler Çatışması	21
<i>Umut Eldem</i>	
Türkiye’de Sosyoloji Bölümlerinin Kurumsal Söylemleri Üzerine Tematik Bir İnceleme	22
<i>İsmail Burak Malkoç, Yusuf Murteza</i>	
Sağlık Psikolojisi Araştırmalarında Ölçüm ve Örneklem Sınırlılıklarının Eleştirel Bir Bakış Açısıyla İncelenmesi	23
<i>Yağmur Onay, Nilüfer Aytekin, Sıla Ünlü, Ömer Demir</i>	
Üniversite Öğrencilerinde Kronik Ağrının Belirleyicileri ve Sonuçları	24
<i>Ömer Demir, İrem Tugral, Melisa Pala, Merve Nur Uluhan, Yağız Efe Yaşın</i>	
Sağlık ve Piyasa Arasında: Kanserin Kültürel Ekonomisi Üzerine Türkiye’den Bir İnceleme	25
<i>Semih Okutan, Adem Sağır</i>	
Çoklu Krizler, Kesişimsel Eşitsizlikler ve Dijital Dönüşüm Çağında Akademide Duygusal Emek ... 26	
<i>Ayşegül Akdemir Son, Rahime Süleymanoğlu Kürüm, Ayşenur Emer, Ayşe Sıla Nur Dal</i>	
Toplumsal Dönüşüm Hayalinden Prekaryaya: Sosyoloji Mezunlarında Alan Dışı Emek, Yabancılaşma, Karakter Aşınması	27
<i>İsmail Burak Malkoç, Bennur Öztürk Yücel</i>	
Türkiye’de Anti-Entelektüalizm ve Sosyal Bilimlerin Geleceği	28
<i>Duygu Ersoy</i>	
Yeni Bir Sosyal Aktör Olarak Yapay Zekâ: Çocuk ve Ergen Gelişiminin Dönüşen Dinamikleri	29
<i>Nur İnci Namlı</i>	
Suçta Sürüklenen Çocuklar Üzerine: Sosyoloji Alanındaki Lisansüstü Tezlere Eleştirel Bir Bakış (1989–2024)	30
<i>Bennur Öztürk Yücel</i>	
Okullarda Sosyal ve Duygusal Öğrenme: İlkeler, Etkiler ve Güncel Tartışmalar	31
<i>Merve İpek Şentürk</i>	

KONFERANS PROGRAMI

18 ARALIK 2025, PERŞEMBE

09.15-10.00	Kayıt ve İkram
10.00-10.30	Açılış Konuşmaları
10.30-11.20	Keynote Konuşması: Prof. Dr. İnci USER

I. OTURUM: DİJİTALLEŞME, BİLGİ VE İKTİDAR

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Umut ELDEM

11:30-11:50	Doç. Dr. Nihan Akıncılar Köseoğlu	İnsan Hakları Karar Alma Sürecinde Yapay Zekâ: Robot Hâkimlere İhtiyacımız Var mı?
11:50-12:10	Doç. Dr. Aslı Telseren Ömeroğlu	Post-Truth Çağında Hakikat Üretimi: Siborg Epistemolojisi ve Sosyal Bilimlerin Geleceği
12:10-12:30	Dr. Öğr. Üyesi Yonca Güneş Yücel Atalay	Bilginin Demokratikleşmesi mi Çöküşü mü? Kompo Kültürü, Bilim Karşıtlığı ve Sosyal Bilimlerin Yeni Rolü

II. OTURUM: KİMLİKLERİ VE SİYASAL ALANI YENİDEN DÜŞÜNMEK

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi İsmail Burak MALKOÇ

13:30-13:50	Prof. Dr. Çiğdem Boz	Muhafız Medyanın Toplumsal Muhalefete Etkisi: "Görkemli Hatıralar" Örneği
13:50-14:10	Doç. Dr. Özlem İngün Karkış	Algoritmik Kamusalılık Çağında Popülizm ve Dijital Propaganda: Kimlik Siyaseti için Yeni Epistemolojiler, Sosyal Bilimler için Yeni İmkanlar
14:10-14:30	Dr. Öğr. Üyesi Nur Sinem Kourou	Seçmen Hareketliliği ve Siyasal Aidiyetin Çözülmesi: 2024 Türkiye Örneği
14:30-14:50	Arş. Gör. Yağmur Şimşek Arş. Gör. Bennur Öztürk Yücel	Muhafazakârlık ile LGB Kimliğinin Arasında: Türkiye'de LGB Bireylerin Kimlik Stratejileri ve Önyargı Deneyimleri

III. OTURUM: KADIN, BEDEN VE SAĞLIK POLİTİKALARI

Oturum Başkanı: Arş. Gör. Bennur ÖZTÜRK YÜCEL

15:10-15:30	Gamze Şakar	Sosyal Medya Çağında Kadınların Sağlık Haklarını Kadın Genital Kozmetik Cerrahisi ile Birlikte Yeniden Düşünmek
15:30-15:50	Nursima Asmaoğlu Arş. Gör. Dr. Yeliz Kendir Gök	Kadın Sığınma Evleri mi, Güvenli Barınma Alanları mı? Sosyal Bilimlerde Dil, Söylem ve İktidar İlişkileri
15:50-16:10	Arş. Gör. Arzu Ayçiçek Prof. Dr. İnci User	Dijital Medyada Premenstruel Sendromun Tıbbileştirilmesi

IV. OTURUM: SOSYAL BİLİMLERİN GELECEKTEKİ KONUMU

Oturum Başkanı: Arş. Gör. Yağmur ŞİMŞEK

16:30-16:50	Doç. Dr. Hazal Papuççular	Yapay Zekâ Çağında Tarih Disiplini ve Tarihçilik
16:50-17:10	Dr. Öğr. Üyesi Umut Eldem	Günümüzde Fakülteler Çatışması
17:10-17:30	Dr. Öğr. Üyesi İsmail Burak Malkoç Arş. Gör. Yusuf Murteza	Türkiye'de Sosyoloji Bölümlerinin Kurumsal Söylemleri Üzerine Tematik Bir İnceleme

19 ARALIK 2025, CUMA**V. OTURUM: SOSYAL BİLİMLERDE SAĞLIK TARTIŞMALARI****Oturum Başkanı: Arş. Gör. Ömer DEMİR**

10:00-10:20	Yağmur Onay Nilüfer Aytekin Sıla Ünlü Arş. Gör. Ömer Demir	Sağlık Psikolojisi Araştırmalarında Ölçüm Ve Örneklem Sınırlılıklarının Metodolojik Yenilenme Perspektifiyle İncelenmesi
11:50-12:10	Arş. Gör. Ömer Demir İrem Tuğral Melisa Pala Merve Nur Uluhan Yağız Efe Yaşın	Üniversite Öğrencilerinde Kronik Ağrının Belirleyicileri ve Sonuçları
12:10-12:30	Doç. Dr. Semih Okutan Prof. Dr. Adem Sağır	Sağlık ve Piyasa Arasında: Kanser Kültürel Ekonomisi Üzerine Türkiye'den Bir İnceleme

VI. OTURUM: AKADEMİNİN GÜNCEL KRİZLERİ**Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Nur İNCİ NAMLI**

11:20-11:40	Doç. Dr. Ayşegül Akdemir Son Doç. Dr. Rahime Süleymanoğlu Kürüm Dr. Ayşenur Emer Ayşe Sıla Nur Dal	Çoklu Krizler, Kesişimsel Eşitsizlikler ve Dijital Dönüşüm Çağında Akademiye Duygusal Emek
11:40-12:00	Dr. Öğr. Üyesi İsmail Burak Malkoç Arş. Gör. Bennur Öztürk Yücel	Toplumsal Dönüşüm Hayalinden Prekaryaya: Sosyoloji Mezunlarında Alan Dışı Emek, Yabancılaşma e Karakter Aşınması
12:00-12:20	Dr. Öğr. Üyesi Duygu Ersoy	Türkiye'de Anti-Entelektüalizm ve Sosyal Bilimlerin Geleceği

VII. OTURUM: TOPLUMSAL KIRILGANLIKLAR: ÇOCUKLAR BUGÜNKÜ TARTIŞMALARIN NERESİNDE?**Oturum Başkanı: Arş. Gör. Ebru YILMAZ**

13:30-13:50	Dr. Öğr. Üyesi Nur İnci Namlı	Yeni Bir Sosyal Aktör Olarak Yapay Zekâ: Çocuk ve Ergen Gelişiminin Dönüşen Dinamikleri
13:50-14:10	Arş. Gör. Bennur Öztürk Yücel	Suçla Sürüklenen Çocuklar Üzerine: Sosyoloji Alanındaki Lisansüstü Tezlere Eleştirel Bir Bakış (1989–2024)
14:10-14:30	Arş. Gör. Merve İpek Şentürk	Okullarda Sosyal ve Duygusal Öğrenme: İlkeler, Etkiler ve Güncel Tartışmalar

VIII. OTURUM (FORUM)- YARINI YENİDEN DÜŞÜNMEK: SOSYAL BİLİMLERİN DÖNÜŞÜMÜ VE GELECEĞİ**Oturum Başkanı: Doç. Dr. Ash TELSEREN ÖMEROĞLU**

BİLDİRİ ÖZETLERİ

İNSAN HAKLARI KARAR ALMA SÜRECİNDE YAPAY ZEKÂ: ROBOT HAKİMLERE İHTİYACIMIZ VAR MI?

Nihan AKINCILAR KÖSEOĞLU

Doç. Dr., Fenerbahçe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,
0000-0002-8565-506X

ÖZET

Yapay zekâ (YZ), ordu, yargı, sağlık ve ticaret gibi sektörlerde giderek daha fazla uygulanmakta ve insan hakları üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Hukuk sistemlerine entegrasyonu teorik tartışmalardan pratik deneylere kaymış ve insan haklarının söz konusu olduğu durumlarda YZ'nin rolü hakkında kritik sorular gündeme gelmiştir. Bu tartışma, insan hakları karar alma süreçlerinde “YZ hakimleri” kavramına odaklanarak, bu tür gelişmelerin adalet, hesap verebilirlik ve hakkaniyet açısından hem teknik hem de normatif olarak arzu edilir, uygulanabilir ve meşru olup olmadığını incelemektedir. Günümüzde, YZ, hukuk uygulamalarında özerk bir karar verici olmaktan ziyade, öncelikle bir karar destek aracı olarak işlev görmektedir. Mahkemeler, büyük hacimli hukuki verileri analiz etmek, örüntüleri belirlemek ve olası sonuçları tahmin etmek için yapay zekâyı kullanır ve hâkimlerin yerini almadan onlara yardımcı olur. Temel tartışma, yapay zekânın rolünün doğrudan yargılamaya genişletilmesinin hukuk uygulamasının doğal bir evrimi mi yoksa yargı otoritesinde köklü bir bozulma mı olduğudur. Çeşitli ülkelerden örnekler bu eğilimi göstermektedir: ABD, geçmiş verilere dayanarak yargı kararlarını tahmin eden YZ sistemleri üzerinde deneyler yapmıştır; Almanya, anayasa mahkemesi kararlarını analiz etmek ve argüman yapılarını öngörmek için YZ geliştirmiştir; Hollanda, sahtecilik tespiti ve çevrimiçi uyuşmazlık çözümü için YZ kullanmaktadır; Estonya, Fransa ve Birleşik Krallık ise belirli yargı görevleri için YZ araçlarını pilot olarak kullanmıştır. Savunucular, yapay zekânın büyük dava hacimlerini hızla işleyerek, birikmiş işleri azaltarak ve insan yanlılığını en aza indirerek kararlarda tutarlılığı teşvik ederek verimliliği artırabileceğini savunuyorlar. İnsan hakları bağlamlarında, yapay zekâ, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını analiz etmek için uygulanmış ve insan yargılarıyla güçlü bir uyum göstermiştir. Bu tür araçlar, özellikle önemli davalarda hâkimlere hızlı, veriye dayalı içgörüler sağlayabilir ve hukuki muhakemedeki ortaya çıkan kalıpların çağdaş karar alma süreçlerini bilgilendirmesine yardımcı olabilir. Ancak, insan hakları kararlarında yapay zekânın kullanımı önemli endişelere yol açmaktadır. Son zamanlardaki çalışmalar, “algoritmik ayrımcılık”, makine öğrenimi ve otomatik karar alma süreçlerinin neden olduğu ayrımcılığa karşı korunma hakkını vurgulamaktadır. Algoritmalarındaki önyargı, dezavantajlı grupları orantısız bir şekilde etkileyerek en büyük riski oluşturmaktadır. Bu riskleri ele almak, güçlü veri etiği, şeffaflık ve gözetim gerektirir. Yargı yetkisinin tamamen yapay zekâyı devredilmesi, insan hakları kurumlarına olan kamu güvenini zedeleyebilir, adalet, hesap verebilirlik ve onuru tehlikeye atabilir. En umut verici yaklaşım, yapay zekânın yapılandırılmış destek sağladığı, ancak nihai karar almanın insan hâkimlerde kaldığı hibrit bir modeldir. Bu, insan değerlerini korur ve adaletin sorumlu bir şekilde uygulanmasını sağlarken yapay zekânın verimliliğini ve analitik faydalarını korur. YZ, insan yargısının yerini almak yerine onu güçlendirerek, adaleti veya hesap verebilirliği baltalamadan insan hakları yargılamasının meşruiyetini artırabilir. Sonuç olarak, asıl soru yapay zekâ hâkimlerine ihtiyaç olup olmadığı değil, yapay zekânın insan hakları yargı süreçlerine nasıl sorumlu bir şekilde entegre edilebileceğidir. Özenle tasarlanıp uygulanan yapay zekâ, hâkimleri desteklemek, prosedürleri kolaylaştırmak ve adalet erişimi iyileştirmek için güçlü bir araç görevi görebilir ve teknolojik yeniliğin insan hakları karar alma süreçlerinin bütünlüğünü ve meşruiyetini azaltmak yerine güçlendirmesini sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: *insan hakları, yapay zekâ, robot hakimler*

POST-TRUTH ÇAĞINDA HAKİKAT ÜRETİMİ: SİBORG EPİSTEMOLOJİSİ VE SOSYAL BİLİMLERİN GELECEĞİ

Ash TELSEREN ÖMEROĞLU

Doç. Dr., Doğuş Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, 0000-0003-3697-9858

ÖZET

Post-truth çağında hakikatin parçalanması, bilgi üretiminin kurumsal temellerini derinden dönüştürmektedir. Bu çalışma, post-truth'u yalnızca bilgi kirliliği veya yanlış bilginin çoğalması olarak değil, teknolojik altyapılar tarafından şekillendirilen yeni bir hakikat rejimi olarak ele almaktadır. Akademi, medya ve devlet gibi klasik otoritelerin bilgi üzerindeki belirleyiciliği çözülrken; algoritmalar, veri platformları, yapay zekâ sistemleri ve gündelik dijital pratikler yeni epistemik alanlar yaratmaktadır. Bu bağlamda Donna Haraway'in siborg epistemolojisi, özne–nesne, insan–makine ve doğa–kültür ikiliklerinin aşılması yönündeki perspektifiyle, günümüz sosyal bilimlerinde bilgi üretimini yeniden düşünmek için kritik bir araç işlevi görmektedir. Çünkü toplumsal gerçeklik artık yalnızca insanlar tarafından değil; teknolojik sistemler, yazılımlar, algoritmalar ve veri akışları tarafından ortaklaşa inşa edilmektedir. Dolayısıyla, siborg epistemolojisinin eleştirel biçimde yeniden yorumlanması, sosyal bilimlerin —özellikle sosyolojinin— çağın dönüşen hakikat rejimlerini kavrayabilmesi açısından zorunlu görünmektedir.

Bu çalışmada post-truth çağında hakikat üretimi, siborg epistemolojisinin eleştirel bir yeniden düşünümünü zorunlu kılar mı? Sorusu üzerinde durulacaktır. Bu soruyu cevaplamak için ilk olarak post-truth bağlamında bilgi, algı ve duygu temelli gerçeklik inşalarının niteliği tartışılacaktır. Ardından insan–teknoloji etkileşiminin toplumsal alanı nasıl yeniden kurduğu incelenecek; algoritmik iktidar, dijital öznellik, veri sömürgeciliği ve gözetim kapitalizmi gibi kavramlar üzerinden teknolojinin toplumsal aktörlüğü analiz edilecektir. Son bölümde ise hakikat üretim süreçlerinin analizi; algoritmik güç ilişkilerinin görünür kılınması; dijital eşitsizliklerin sınıflandırılması; yeni öznellik biçimlerinin kavramsallaştırılması; ve dijital çağ için yeni araştırma yöntemlerinin geliştirilmesi başta olmak üzere sosyolojinin dönüşümünü etkileyen faktörler tartışılacaktır. Yöntemsel olarak bu çalışma, kuramsal sentez ve kavramsal analiz yaklaşımını benimsemektedir. Farklı literatürler (feminist bilim-teknoloji çalışmaları, posthumanizm, dijital sosyoloji ve platform çalışmaları) arasında kavramsal bir köprü kurularak, post-truth koşullarında bilgi üretiminin yapısını açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: *post-Truth, hakikat rejimleri, siborg epistemolojisi, bilgi üretimi, dijital sosyoloji*

BİLGİNİN DEMOKRATİKLEŞMESİ Mİ, ÇÖKÜŞÜ MÜ? KOMPLO KÜLTÜRÜ, BİLİM KARŞITLIĞI VE SOSYAL BİLİMLERİN YENİ ROLÜ

Yonca Güneş YÜCEL ATALAY

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü,
0000-0001-8525-8104

ÖZET

Dijital kapitalizmin belirlediği güncel bilgi rejimi, epistemik otoritenin çözülmesine ve bilginin dolaşıma giriş biçimlerinde yapısal bir dönüşüme yol açmaktadır. Bilgi üretiminin hızlanması, doğrulama mekanizmalarının zayıflaması ve kamusal alanın parçalanması, bilginin demokratikleşmesi söylemi ile epistemik çöküş olgusu arasındaki gerilimi görünür kılmaktadır. Bu bildiri, bu gerilimi yalnızca iletişimsel bir sorun olarak değil, günümüz öznesinin belirsizlik, kırılganlık ve güven yitiminden türeyen daha derin bir siyasal-epistemik krizin belirtisi olarak ele almaktadır.

Zupančič'in psikanalitik siyaset teorisinden yararlanarak komplo anlatıları, öznenin radikal belirsizlik koşullarında gerçeklikle ilişkisini korumak için başvurduğu "tutunma noktaları" olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu anlatılar, yalnızca irrasyonel inanışlar değil; öznenin kaygı, kontrol yitimi ve güçsüzlük deneyimleri karşısında ürettiği bir tür ontolojik istikrar vaadidir. Bauman'ın "akışkan modernite" nosyonu ise bu ontolojik istikrarsızlığın toplumsal ve yapısal temellerini açıklamaya imkân tanıyarak, güvencesizlik kültürünün komplo düşüncesinin yayılımındaki işlevini görünür kılar.

Bildiride ayrıca bilimsel bilginin otorite kaybının, yaygın olarak öne sürüldüğü gibi, yalnızca dijital platformların enformasyon fazlalığı veya post-truth siyasetin manipülatif teknikleriyle açıklanamayacağı iddia edilmektedir. Tam tersine, modern bilimin teknokratikleşmesi, uzmanlığın neoliberal yeniden yapılanması ve bilginin giderek piyasa mantığına eklenmesi, bilimsel otoritenin içsel zayıflamasına neden olan yapısal süreçler olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda sosyal bilimlerin krizi, epistemik güvensizliği açıklama kapasitesi kadar, kendi eleştirel konumunu yeniden kurma zorunluluğuyla da ilgilidir.

Sonuç olarak bildiri, komplo kültürünün yükselişini psikanalitik, sosyolojik ve siyasal kuramların kesişiminde çok katmanlı bir fenomen olarak incelemekte; sosyal bilimlerin hem epistemik bir eleştiri sunma hem de parçalanmış kamusal alanda bilginin kolektif niteliğini yeniden tesis etme sorumluluğunu tartışmaya açmaktadır.

Anahtar kelimeler: *bilgi rejimi, komplo kültürü, teknokratikleşme, post-truth.*

MUHALİF MEDYANIN TOPLUMSAL MUHALEFETE ETKİSİ: “GÖRKEMLİ HATIRALAR” ÖRNEĞİ

Çiğdem BOZ

Prof. Dr., Fenerbahçe Üniversitesi, Ekonomi ve Finans (İngilizce) Bölümü,
0000-0002-0464-5725

ÖZET

Muhalif medya kanalları yalnızca basın özgürlüğü ve ifade hürriyeti açısından değil toplumsal muhalefetin örgütlenmesi, harekete geçirilmesi bakımından da kritik bir alanı temsil eder. Bu kanallardan en önemlisi kuşkusuz, TV yayıncılığıdır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de iktidara yakın veya iktidar politikalarının destekçisi konumunda olan TV kanallarının yanında iktidar karşıtı kanallar da bulunmaktadır. Türkiye’de “ana akım medya” ve “muhalif medya” isimleriyle tabir edilen TV kanalları arasındaki ayrımın AKP iktidarının otoriterleşmeye başladığı 2010 sonrasında keskinleştiği söylenebilir. Muhalif TV kanalları özellikle 2013 Gezi Parkı Protestoları sırasında diğer kanalların aksine protestoları canlı yayınlayarak öne çıkmıştır. Bunlardan en çok izleyiciye ulaşan TV kanalı Halk TV olmuştur. Haber, ekonomi ve analiz odaklı olarak kurulan ve iktidara doğrudan karşı yayın yapabilme kapasitesiyle dikkat çeken bu kanal, son on yıl içinde büyük kısmı muhalif seçmenlerden oluşan kemikleşmiş bir seyirci kitlesine ulaşmıştır.

Halk TV’nin en popüler programı ise hafta sonları yayınlanan Görkemli Hatıralar programıdır. Kanalın haber-analiz odaklı diğer programları arasında kültür-sanat içeriği ile öne çıkan bu program, güncel siyasi gelişmelerle paralel bir şekilde evrilmiştir. Belli edebiyat konuları ve sanatçıları konuk etmek üzere yola çıkan program zamanla daha politik bir hüviyete bürünerek iktidar karşıtı kültür sanat ürünlerinin ve söylemlerin öne çıkartıldığı bir mecra olmaya başlamıştır. Başlangıçta, standart TV programları gibi stüdyoda çekilen program zamanla Anadolu’nun farklı mekânlarından yayınlanır hale gelmiştir. Son birkaç yıl içinde ise bu program adeta muhalefet partili belediyelerin kültür elçisi konumuna gelmiştir.

Seküler muhalif seçmene hitap eden Görkemli Hatıralar programı toplumsal belleğe dair önemli ipuçları barındırmakla birlikte toplumsal muhalefetin önemli bir kısmını karakterize eden unsurları da sergiler. Bu bildiride, Görkemli Hatıralar programının sosyal bilimci gözüyle analizi yapılarak, zaman içinde değişen içeriğinin ve dilinin, seyirci ile kurduğu nostaljik bağın toplumsal muhalefet açısından sonuçları tartışmaya açılacaktır. Daha öz bir söyleyişle, söz konusu programın, muhalif seçmenin algısında ütöpik bir geçmiş yüceltmesine neden olarak geleceğe yönelik eylemler açısından toplumsal muhalefeti pasifize ettiği iddia edilecektir.

Anahtar kelimeler: *toplumsal muhalefet, muhalif medya, iletişim sosyolojisi*

ALGORİTMİK KAMUSALLIK ÇAĞINDA POPÜLİZM VE DİJİTAL PROPAGANDA: KİMLİK SİYASETİ İÇİN YENİ EPİSTEMOLOJİLER, SOSYAL BİLİMLER İÇİN YENİ İMKANLAR

Özlem İNGÜN KARKIŞ

Doç. Dr., Doğuş Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
0000-0002-9915-8398

ÖZET

21. yüzyılın dijital dönüşümü, sosyal bilimleri paradigmatik bir kırılmayla karşı karşıya bırakmaktadır. Algoritmik mekanizmalar, sosyal medyanın veri odaklı sıralama pratikleri, filtreleme süreçleri ve duyguları ekonomileri aracılığıyla kamusal alanı yeniden inşa ederken, siyasal iktidarların popülist söylem stratejilerini güçlendirerek toplumsal kutuplaşmayı derinleştirmektedir. Bu bağlamda kimlik siyaseti, yalnızca söylemsel bir mücadele alanı olmaktan çıkarak, dijital altyapıların belirleyici olduğu teknik-politik bir süreç hâline gelmektedir.

Bu çalışma, dijital kamusal alanın girift yapısını “algoritmik kamusallık” kavramı üzerinden tartışmayı amaçlamaktadır. Algoritmik kamusallık, politik kimliklerin görünürlüğünü rastlantısal olmaktan çıkararak, algoritmik tercih, yükseltme ve görünmez kılma mekanizmalarına bağımlı hâle getirmektedir. Böylece sosyal bilimler, hem dijital dönüşümün analitik fırsatlarını kullanma hem de epistemik ve metodolojik sınırlarını yeniden değerlendirme zorunluluğuyla karşılaşmaktadır.

Çalışmanın kuramsal çerçevesi, Habermas’ın kamusal alan teorisi, Mouffe’un hegemonik siyaset anlayışı ve Castells’in enformasyon ve ağ toplumu kavramsallaştırmaları temelinde inşa edilecektir. Habermas’ın kamusal alan kavramsallaştırması iletişimsel aklın dönüşümü ve dijitalleşmenin epistemolojik etkilerini anlamak açısından kritik bir zemin sağlarken Castells, dijital iletişim ağlarının toplumsal ilişkiler ve kimlik siyaseti üzerindeki rolünü anlamada derin bir perspektif sunmaktadır. Zuboff’un gözetim kapitalizmi kavramsallaştırması ise algoritmik araçların ekonomik ve ideolojik boyutlarını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma sosyal bilimlerde dijitalleşmenin epistemolojik, metodolojik ve etik boyutlarını eleştirel bir bakışla incelemeyi hedeflemektedir. Popülist iktidarların yükselişi ve dijital araçlarla yürütülen kimlik siyaseti analizleri, sosyal bilimler için hem metodolojik yenilik hem de demokratik süreçleri sorgulama sorumluluğu oluşturmaktadır. Algoritmik kamusallık çerçevesinde dijital kamusal alanın analizi, sosyal bilimlerin teorik ve metodolojik kapasitesini yeniden düşünmeye olanak tanımaktadır.

Anahtar kelimeler: *algoritmik kamusal alan, dijitalleşme, popülizm, kimlik siyaseti, sosyal bilimler*

SEÇMEN HAREKETLİLİĞİ VE SİYASAL AİDİYETİN ÇÖZÜLMESİ: 2024 TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Nur Sinem KOUROU

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,
0000-0002-5063-7910

ÖZET

31 Mart 2024 yerel seçimlerinde CHP'nin birinci parti hâline gelmesi, Türkiye'de seçmen davranışına ilişkin iki önemli eğilimi görünür kılmıştır. Birincisi, yerel seçimlerde seçmenlerin parti tercihini değiştirme eğiliminin ulusal seçimlere kıyasla belirgin biçimde daha düşük olduğudur. İkincisi ise, Türkiye'de uzun süredir donmuş (frozen) kabul edilen seçmen bloklarında –özellikle AKP tabanında– çözümlerin ve yeniden hizalanmaların (realignment/dealignment) başladığına işaret eden örüntülerin ortaya çıkmasıdır. Bu iki gözlem, Türkiye'de seçmen davranışı literatürünün yıllardır sınırlı kaldığı bölgeye yeni bir analitik koridor açmakta; değişimin arkasındaki motivasyonları, seçmenlerin siyasal aidiyetlerindeki esnemeyi ve geleceğe dair muhtemel yeniden dizilişleri anlamak için önemli bir imkân sunmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışma 2024 yerel seçimlerinde Türkiye'de seçmenlerin parti tercihini değiştirmesine yol açan temel toplumsal, ekonomik ve siyasal dinamiklerin neler olduğunu ve bu değişim geleneksel seçmen bloklarında nasıl bir çözülmeye işaret ettiğini sormaktadır. Araştırma, seçmen tercihlerinin ideolojik sadakatten ziyade ekonomik sıkışma, adalet duygusundaki erozyon, gündelik yaşam deneyimleri ve liderlik algısıyla şekillenen daha akışkan bir yapıya evrildiğine dair bulgular, Türkiye siyasetinin yeni bir sosyolojik dönüşümden de geçtiğini göstermektedir. Türkiye'de daha önce yapılan çalışmaların—özellikle belirli grupların iktidar partisi tarafından yerel kaynaklar ve hizmetler yoluyla nasıl harekete geçirildiğini inceleyen araştırmaların—ötesine geçen 2024 sonuçları, şehir ve ilçe düzeyinde geniş bir dönüşümün yaşandığını göstermektedir. Bütün bu bulgular, seçmenin giderek daha akışkan bir tercih davranışı sergilediğini ve bunun siyasal rekabeti yapısal olarak yeniden şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *seçmen davranışı, yer değiştiren seçmen, siyasi partiler, yerel seçim, Türkiye*

MUHAFAZAKÂRLIK İLE LGB KİMLİĞİNİN ARASINDA: TÜRKİYE’DE LGB BİREYLERİN KİMLİK STRATEJİLERİ VE ÖNYARGI DENEYİMLERİ

Yağmur ŞİMŞEK

Arş. Gör., Doğuş Üniversitesi, Psikoloji (İngilizce) Bölümü, 0009-0004-2582-3924

Bennur ÖZTÜRK YÜCEL

Arş. Gör., Doğuş Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, 0000-0002-7457-5531

ÖZET

Türkiye’de yaşayan LGBTİ+ bireylerin, koruyucu düzenlemelerin eksikliği gibi nedenlerle çeşitli alanlarda önyargı ve ayrımcılığa maruz kaldığı görülmektedir. Politik muhafazakârlık ve dindarlık gibi muhafazakârlık eksenindeki değişkenlerin de bu tutumlarda belirleyici olduğu görülmüştür. Bu çalışma, Türkiye’de yaşayan LGB* bireylerin gündelik yaşam deneyimlerini, maruz kaldıkları damgalanma, önyargı ve ayrımcılık biçimlerini ve bu süreçlerin kimliklenme pratiklerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca çalışma, benliğin toplumsal geri bildirimle biçimlendiğini ve bireylerin farklı toplumsal sahnelerde farklı kimlik stratejileri geliştirdiğini vurgulayan çerçeve doğrultusunda, muhafazakâr normlarla karşılaşma düzeyleri farklı olsa da tüm LGB bireylerin kimlik müzakerelerinin bu normlardan etkilendiğini göstermekte; bu nedenle yalnızca muhafazakâr bireyleri değil, muhafazakârlıkla çeşitli şekillerde temas eden bireyleri de kapsamaktadır. Böylece çalışma, yalnızca muhafazakâr kimliğe sahip bireyleri ele alan önceki literatürün ötesine geçmektedir. Amaç doğrultusunda, Türkiye’de yaşayan toplam dokuz LGB katılımcıyla yüz yüze ve çevrimiçi ortamda yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde, önceden hazırlanmış soruların yanı sıra gerekli durumlarda takip soruları yöneltilmiştir. Tüm görüşmeler araştırmacılar tarafından çözümlenmiş ve tematik analiz sürecine dahil edilmiştir. Temalar hem veriden türeyen bir yaklaşımla hem de araştırmanın kuramsal çerçevesi doğrultusunda oluşturulmuş; alt temalar ise ayrıntılı kodlama aşamalarında belirlenmiştir. Bulgular, katılımcıların özellikle üniversite yıllarında daha kapsayıcı deneyimler yaşadıklarını, buna karşın önceki eğitim ve iş yaşamlarında kimliklerini açıkça ifade etmeseler dahi örtük önyargılarla karşılaştıklarını göstermektedir. Katılımcılar en çok sosyal çevrelerinde açık davranırken, en kapalı oldukları alanın aileleri olduğunu belirtmiştir. Aile, iş, okul ve arkadaş çevresi gibi bağlamlara göre değişen açıklık düzeyleri, Goffman’ın farklı ortamlarda farklı benlikler ve stratejiler sergilenmesine ilişkin dramaturjik modeliyle uyumludur. Ayrımcılıkla başa çıkma stratejileri arasında saklama ve görünmez olma, bilişsel yeniden çerçeveleme, umursamama ve sınır koyarak tepki verme yer almaktadır. Katılımcıların muhafazakârlığı çoğunlukla değişime kapalı olma ve dini/kültürel normlarla ilişkilendirdikleri ve hem muhafazakâr hem olmayan katılımcıların bu normların LGB kimliğiyle uyumsuz olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Muhafazakâr katılımcılar kimlikler arasında katı sınırlar koyma veya bazı bağlamlarda kimliklerini bastırma stratejilerine yönelirken; muhafazakâr olmayanlar daha çok dinî kimlikten veya muhafazakâr çevreden uzaklaşma eğilimi göstermiştir. Bu örüntüler, Rodriguez ve Ouellette’nin kimlik çatışmasına ilişkin başa çıkma stratejileriyle uyumludur.

Anahtar kelimeler: *LGBTİ+, muhafazakârlık, önyargı, damgalanma, ayrımcılık, kimlik*

*Bu çalışmada trans bireylerle görüşülmediği için, bulgular yalnızca lezbiyen, gey ve biseksüel katılımcıların deneyimlerine dayanmaktadır. Bu nedenle metin boyunca “LGB bireyler” ifadesi kullanılmıştır.

SOSYAL MEDYA ÇAĞINDA KADINLARIN SAĞLIK HAKLARINI KADIN GENİTAL KOZMETİK CERRAHİSİ İLE BİRLİKTE YENİDEN DÜŞÜNMEK

Gamze ŞAKAR

Yüksek lisans, Acıbadem Üniversitesi, Sağlık Sosyolojisi Anabilim Dalı,
0009-0006-2435-9984

ÖZET

Bu sunumda, sosyal medyada yapılan bir araştırmadan hareketle genital kozmetik cerrahi uygulamaları kadın sağlık hakkı bağlamında tartışılacaktır. Sosyal medya çağında, modifiye edilmiş beden görselleri kadınların genital organlarındaki biyolojik çeşitliliğin kusur olarak algılanmasına ve tasarım genital organların talep görmesine yol açmaktadır. Bunun yanında, sağlık alanındaki reklamlar ve jinekologların sosyal medya paylaşımları ile kurulan tıbbi söylem, kadın bedenini medikalize etmekte ve yeni denetim biçimlerini ortaya çıkarmaktadır. Tarih boyunca farklı biçimlerde, farklı kurumlar tarafından denetlenen kadın bedeni, günümüzde sosyal medya tarafından ele geçirilmiş durumdadır. Bu durum, kadınların sağlık hakkının kapitalist tıp uygulamaları ve neoliberal medya politikalarından etkilenmesine yol açmaktadır. İdealize edilen, tek tipleştirilen ve doğal görünümü değersizleştirilen kadın bedeni, kadın sağlık hakkı açısından kritik sorunları da beraberinde getirmektedir. Kadınların ‘talep ettiği’ genital kozmetik cerrahi uygulamalarının arka planını oluşturan faktörlerin ortaya çıkartılması ve biyolojik farklılıkların kusur yerine çeşitlilik olarak ele alınması kadınların bütünsel sağlıkları açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: : *sağlık sosyolojisi, tıbbileştirme, genital kozmetik cerrahi, psikopolitika, sosyal medya*

KADIN SIĞINMA EVLERİ Mİ, GÜVENLİ BARINMA ALANLARI MI? SOSYAL BİLİMLERDE DİL, SÖYLEM VE İKTİDAR İLİŞKİLERİ

Nursima ASMAOĞLU

Yüksek lisans, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı,
0009-0005-5102-3418

Yeliz KENDİR GÖK

Arş. Gör. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü,
0000-0002-3500-8374

ÖZET

Kadın sığınma evleri üzerine yapılan tartışmalarda kullanılan dil, yalnızca bir terminoloji meselesi değil aynı zamanda kadınların yaşadığı şiddet deneyiminin nasıl tanımlandığını ve toplumsal olarak nasıl algılandığını belirleyen politik bir tercihtir. “Sığınma” kelimesi, şiddetten kaçış ve korunma ihtiyacını görünür kılarken, aynı zamanda kadınları sürekli mağduriyet üzerinden tanımlayan bir söylemi yeniden üretmektedir. Buna karşılık “barınma” kelimesi, daha nötr bir anlam taşıyarak kadınların yalnızca şiddet mağduru değil aynı zamanda güvenli bir yaşam alanına ihtiyaç duyan bireyler olduğunu vurgular. Bu açıdan dil, kadınların özneleşmesini sınırlandıran; onları edilgen, korunması gereken bir kategoriye indirgeyen güçlü bir toplumsal araç olarak işlev görmektedir.

Bu çalışma, “kadın sığınma evleri mi, güvenli barınma alanları mı?” sorusunu merkeze alarak sosyal bilimlerde dilin ve söylemin toplumsal cinsiyet ilişkilerini nasıl (yeniden) şekillendirdiğini tartışmayı amaçlamaktadır. Feminist teori, söylem analizi ve kesişimsel yaklaşım doğrultusunda, kavramların kadınların deneyimlerini nasıl temsil ettiğini ve hangi sınırları çizdiğini inceleyecektir.

Yöntemsel olarak, literatür taraması ve söylem analizi bir arada kullanılacak; resmî belgeler, mevzuatlar ve feminist akademik çalışmalar üzerinden kavramların tarihsel ve toplumsal bağlamı çözümlenecektir. Bu yaklaşım, sosyal bilimlerin epistemolojik dönüşümünü kavramsal düzeyde tartışmaya açarken, kadınların özneleşme süreçlerini dilin gücü üzerinden yeniden değerlendirmeyi mümkün kılacaktır. Çalışmanın beklenen katkısı, sosyal bilimlerde kavramların nötr olmadığını aksine toplumsal güç ilişkilerini yeniden ürettiğini göstermeyi hedeflemektedir. “Sığınma” ile “barınma” arasındaki terminolojik gerilim, sosyal bilimlerin geleceğini feminist epistemoloji ve eleştirel söylem analizi bağlamında yeniden düşünmek için tartışma zemini sunmayı planlamaktadır.

Anahtar kelimeler: *kadın sığınma evleri, güvenli barınma, feminist söylem, toplumsal cinsiyet, sosyal bilimler*

DİJİTAL MEDYADA PREMENSTRUEL SENDROMUN TIBBİLEŞTİRİLMESİ*

Arzu AYÇİÇEK

Arş. Gör., Acıbadem Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, 0009-0005-7007-8326

İnci USER

Prof. Dr., Acıbadem Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, 0000-0001-5630-4626

ÖZET

Bu sunum, genç kadınların premenstruel deneyimlerine odaklanarak dijital çağda beden ve sağlık bilgisinin geçirdiği dönüşümü eleştirel bir perspektifle tartışmayı amaçlamaktadır. Premenstruel sendromun (PMS) tıbbi söylemle nasıl inşa edildiğini konu edinen ve 2024–2025 yılları arasında gerçekleştirilen yüksek lisans çalışmasının bulgularına dayanan sunum, PMS'nin tıbbi söylem içerisinde tanımlanmasının dijitalleşme ile nasıl derinleştiğine ve popüler kültürle etkileşimi sonucunda deneyimlerin normatif kategoriler içinde nasıl yeniden inşa edildiğine odaklanmaktadır. Yüksek lisans tezi kapsamında yürütülen söz konusu araştırmada premenstruel deneyimleri anlamak üzere kadınlarla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş, bu görüşmelerden ortaya çıkan bulgular arasında sosyal medyanın da bu deneyimlerin anlamlandırılmasında ve kimi zaman etiketlenerek tıbbileştirilmesinde önemli bir yeri olduğu anlaşılmıştır. Menstrüel döngüye ilişkin paylaşımların dijital medyada yaygınlığının artması, dijitalleşmenin kadınların gündelik bilgi edinme pratiklerinde yeni bir öğrenme, paylaşım ve görünürlük alanı oluşturduğunu göstermektedir. Ancak aynı dijital ortam, bilgiyi parçalı ve hızla tüketilen bir hale getirmekte, bir taraftan bireylerin kendi bedenlerini anlamlandırma süreçlerinde alternatif bir öğrenme ve deneyim paylaşımı alanı sunarken; diğer yandan konuya dair mizahi ve ön yargılı içeriklerle premenstruel sendromun biyolojik indirgenmesine, tıbbileştirilmesine ve normatif bir çerçeveye sıkışmasına yol açmaktadır. Bu çelişkili yapı, dijital alanı hem farkındalık oluşturan ve deneyimlerin paylaşılmasına imkan sunan hem de tıbbi, kültürel ve popüler söylemler arasında gerilimli bir konuma yerleştiren karmaşık bir bilgi kaynağına dönüştürmektedir. Bu sunum, premenstruel döneme ilişkin deneyimlerin dijital ortamlarda nasıl yeniden kurulduğunu ele alarak, sosyal bilimlerin geleceği açısından dijitalleşmenin bireylerin deneyimlerini anlamlandırma ve tıbbileştirme ile kesişimini yeniden düşünmeyi gerektiren bir tartışma alanı oluşturmayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: *premenstruel sendrom, sosyal medya, dijitalleşme, tıbbileştirme*

* Bu sunumu temel alan araştırma, Acıbadem Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından 2240 ID kodlu proje kapsamında desteklenmiştir.

YAPAY ZEKÂ ÇAĞINDA TARİH DİSİPLİNİ VE TARİHÇİLİK

Hazal PAPUÇÇULAR

Doç. Dr., Fenerbahçe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,
0000-0002-2035-133X

ÖZET

Yapay zekâ ve araçları, Beşerî Bilimler alanında birçok tartışmayı tetiklemiştir. Bu çalışma, yapay zekâ araçlarının Tarih disiplinine bulunduğu katkıyı ve aynı zamanda tarihçiler için getirdiği yeni sorumlulukları incelemeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda, yapay zekânın dijitalleşme ile eş zamanlı olarak, tarihçileri belirli alt alanlara yönlendirdiğini ve tarih yazımında dönemin ruhunun (zeitgeist) zorluklarını aşmaya yardımcı olabileceğini göstermeyi planlamaktadır.

Yapay zekâ araçları, tarihçilerin farklı veri setleriyle çalışmasına ve dijitalleştirilmiş arşivlerden sözlü tarih çalışmalarına kadar uzanan büyük hacimli materyalleri analiz etmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca, yapay zekâ tabanlı dil araçları, tarihçilerin birden fazla dildeki kaynaklarla etkileşim kurmasını sağlayarak daha önce ulaşılamayan bir erişilebilirlik düzeyi sunmaktadır. Giderek daha çok içe dönen bir dünyada yapay zekâ ve dijitalleşme, vize kısıtlamaları gibi tarihçilerin araştırma yapmak konusunda karşı karşıya kaldığı birçok pratik güçlüğü de hafifletmektedir. Öte yandan, yapay zekâ tarihçilere disiplinin olası dönüşümü konusunda tetikte olma yükümlülüğü gibi yeni bir sorumluluk da yüklemektedir. Örneğin yapay zekâ araçları algoritmik tekniklerle “büyük veri”ye dayanırken, tarihsel kaynaklardaki mevcut önyargıları, öznellikleri veya aşırı genellemeleri güçlendirme riski de taşımaktadır. Bu nedenle, bu çalışma, araştırmacıların insan denetiminin tarih yazımında merkezi konumunu korumasını sağlamak için yeni bir eleştirel yaklaşım benimsemeleri gerektiğini savunmaktadır. Bu, yalnızca yorumlama becerilerini korumak için değil, aynı zamanda aşırı genelleştirilmiş sonuçlar lehine incelikli analizlerin aşınmasına direnmek için de gereklidir. Dahası, yapay zekâ aracılığıyla tarihin dönüşümü doğası gereği olumsuz olmasa da disiplinin kapsamını daraltma riski de taşımaktadır. Büyük veri ve nicel analizlere yönelim, ekonomik tarih veya küresel tarih gibi belirli alanların diğerleri pahasına baskın hale gelmesine yol açabilir. Bu durum, söz konusu alanlara fayda sağlasa da, alternatif yaklaşımları ve konuları marjinalleştirme riski taşımaktadır.

Bu çalışma, yapay zekânın tarih disiplinindeki avantajlarını ve dezavantajlarını tartışmayı, nihayetinde yapay zekânın beşerî bilimlerin veya araştırmacılarının sonunu getirmeyeceğini öne sürmeyi amaçlamaktadır. Ancak, etkilerini etkin bir şekilde yönetmek için yeni metodolojilerin ve yaklaşımların geliştirilmesinin gerekliliğini de savunmaktadır.

Anahtar kelimeler: *yapay zekâ, dijital beşerî bilimler, tarih yazımı*

GÜNÜMÜZDE FAKÜLTELER ÇATIŞMASI

Umut ELDEM

Dr. Öğr. Üyesi, Doğuş Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, 0000-0003-2507-149X

ÖZET

Immanuel Kant'ın 1798'de yayınlanan "Fakülteler Çatışması" adlı metni, üniversite üzerine felsefi düşüncenin önemli örneklerinden biridir. Kant bu metinde felsefe fakültesinin sırasıyla teoloji, hukuk ve tıp fakülteleriyle olan, deyim yerindeyse "ast-üst" ilişkisini masaya yatırır. Bu minvalde hükümete karşı doğrudan sorumlu olan, özellikle de teoloji ve hukuk fakülteleri "üst" fakülteler olarak nitelendirilirken, felsefe fakültesi "ast" fakülte olarak betimlenir. Kant bu metin yoluyla hem önceki yıllarda din hakkındaki yazılarından ötürü uğradığı sansüre karşı kendini haklı göstermeye, hem insanlığın siyasi ve ahlaki anlamda ilerleyişi probleminde ilişkin görüşlerini belirtmeye hem de aklın bedensel işlevler üzerindeki etkisine dair bir tartışma yürütmeye çalışır. Kant'ın genel talebi, hakikate ilişkin son sözü söyleyenin felsefe fakültesi olmasıdır, bunu yapabilmesi için de özgürce tartışma ve araştırma yürütebilmesi gerekir. Ancak Kant diğer fakültelerin ve siyasi otoritenin bundan endişe etmemesi gerektiğini, zira hakikate ilişkin tartışmaların eğitimli, teknik bir dil kullanan ve kısıtlı bir kitlede cereyan edeceğini belirtir. Elbette bu metin boyunca Kant kendi zamanındaki fakültelerin işlev ve sorumluluklarına dair belirli ayrımlar yapar. Bu ayrımların izini 1784 tarihli "Aydınlanma Nedir?" metnindeki aklın kamusal ve özel kullanımı ayrımına dek sürmek mümkündür. Orada da bir yandan aklın kamusal kullanımının hakikate erişmemizde elzem bir gereklilik olduğunu, ve öte yandan bu arayıştan iktidarların/kralların çekinmemesi gerektiğini savunur. Günümüzde ise bu ayrımın Kant'ın dönemindeki gibi yapılabileceği oldukça tartışmalıdır. Gerek bilginin üretimi, dağıtımı ve arşivlenmesinde yaşanan dönüşüm, gerekse kapitalizm, siyasi iktidarlar ve küreselleşmenin üniversiteler üzerindeki etkisi göz önüne alındığında üniversitenin işlevi, sorumluluğu ve iç çelişkilerini, özellikle de merkezî otorite ile tesis edilen ilişkinin doğasını yeniden düşünmek elzemdir. Bu çalışmada Kant'ın metnindeki bazı gerilimleri ve varsayımları ele alarak günümüzde ve ülkemizde üniversite üzerine nasıl düşünmemiz gerektiğine ilişkin bir tartışma yürütülecektir.

Anahtar kelimeler: *üniversite, sorumluluk, hakikat, Kant, aydınlanma*

TÜRKİYE’DE SOSYOLOJİ BÖLÜMLERİNİN KURUMSAL SÖYLEMLERİ ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME

İsmail Burak MALKOÇ

Dr. Öğr. Üyesi, Doğuş Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, 0000-0001-8550-3085

Yusuf MURTEZA

Arş. Gör., Marmara Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, 0000-0003-0928-0910

ÖZET

Sosyoloji, toplumun kendi üzerine düşünme kapasitesidir; dolayısıyla yalnızca toplumsal olguları inceleyen değil, kendi kurumsal işlevini de sorgulaması gereken refleksif bir disiplin olarak ele alınmalıdır. Bu çalışma, Türkiye’deki sosyoloji bölümlerinin kurumsal söylemlerinde kendilerini nasıl tanımladıklarını inceleyerek, sosyolojinin üniversite düzeyinde hangi kavramsal hatlar üzerinden anlamlandırıldığını analiz etmektedir. Teorik çerçeve, disiplinin klasik tartışmalarını şekillendiren dört temel ikiliği merkeze alır: yapı–birey, uyum–çatışma, teori–saha ve ulusal–küresel. Bu ikilikler, bölümlerin sosyolojiyi nasıl anlamlandırıldığı ve hangi yönlerini öne çıkardığını anlamak açısından açıklayıcı bir analitik zemin sunmaktadır.

Türkiye’deki yaklaşık 129 sosyoloji bölümü arasından, 2024 yılı YÖK Atlas ve ÖSYM istatistiklerine göre devlet–vakıf ayrımı ile başarı sıralamaları gözetilerek dengeli bir örneklem oluşturulmuştur. Bu çerçevede çalışmaya dahil edilen 53 sosyoloji bölümünün web sayfalarındaki tanıtım, misyon–vizyon ve bölüm başkanı mesajı metinleri incelenmiştir. İlgili dokümanlar tematik içerik analizine tabi tutulmuş; önce kelime frekansları çıkarılmış, ardından tekrar eden ifadeler temalara ayrılmış, devamında temalar arası ilişkiler çözümlenmiştir. “Sosyoloji Bölümü”, “Amaç/Misyon” ve “Öğrenci Yetiştirmek” temaları sırasıyla sosyoloji nedir, bölüm neyi amaçlar ve nasıl bir öğrenci profili yetiştirilmek istenir sorularına karşılık gelecek biçimde değerlendirilmiş; bu temalara yakınlık analiziyle derinlemesine odaklanılmıştır. Bulgular, örneklem grupları arasında belirgin tematik ayrışmalar olduğunu göstermektedir. Devlet üniversiteleri sosyolojiyi daha çok yapı, siyaset, ekonomi, ulusal bağlam ve çatışma ekseninde tanımlarken; vakıf üniversiteleri birey, kültür, uyum ve küresel yönelim üzerinden konumlandırmaktadır. En yüksek puanlı 15 sosyoloji bölüü ise bu iki yönelimin arasında, daha dengeli, kuramsal ve araştırma yoğun bir söylem sergilemektedir. Ayrıca tüm gruplarda dikkat çekici düzeyde yüksek olan “meslek edindirme” vurgusu, sosyoloji bölümlerinin kurumsal dilinde akademisyen yetiştirme idealinin geri planda kaldığını ve bölümlerin giderek daha piyasa odaklı bir tutuma yöneldiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: *sosyoloji, yükseköğretim, neoliberal üniversite, eğitim sosyolojisi*

SAĞLIK PSİKOLOJİSİ ARAŞTIRMALARINDA ÖLÇÜM VE ÖRNEKLEM SINIRLILIKLARININ ELEŞTİREL BİR BAKIŞ AÇISIYLA İNCELENMESİ

Yağmur ONAY

Lisans, Doğuş Üniversitesi, Psikoloji (İngilizce) Bölümü, 0009-0002-7408-4473

Nilüfer AYTEKİN

Lisans, Doğuş Üniversitesi, Psikoloji (İngilizce) Bölümü, 0009-0006-8340-7739

Sıla ÜNLÜ

Lisans, Doğuş Üniversitesi, Psikoloji (İngilizce) Bölümü, 0009-0000-9541-6479

Ömer DEMİR

Arş. Gör., Doğuş Üniversitesi, Psikoloji (İngilizce) Bölümü, 0000-0003-0158-5859

ÖZET

Sağlık psikolojisinin önemi, çağdaş sağlık bilimleri ile davranışsal araştırmaların kesişiminde her geçen yıl daha belirgin şekilde öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, alanda yaygın biçimde kullanılan yöntemlerin belirgin metodolojik sınırlılıklar barındırdığı dikkat çekmektedir. Özellikle hafızaya dayalı retrospektif veri toplama yaklaşımlarının yaygınlığı, zamansal tutarlılık varsayımının sorgulanmaması ve çalışmaların ağırlıklı olarak Batılı, eğitilmiş, sanayileşmiş, varlıklı ve demokratik (WEIRD) toplumlarda yürütülmesi, elde edilen bulguların evrensel geçerliliğini sınırlandırmaktadır. Ayrıca kuramsal gelişim, davranışa özgü süreçlerin yeterince ayrıntılı şekilde ele alınmaması, nitel ve karma yöntemlere sınırlı düzeyde başvurulması ve kültürel-sosyoekonomik bağlamın araştırma tasarımlarına yeterince entegre edilmemesi nedeniyle kısıtlanmaktadır. Bu bildirinin amacı, söz konusu metodolojik ve kuramsal sınırlılıkları bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmek ve disiplinlerarası iş birliğine dayalı çözüm önerileri sunmaktır.

Bu çalışma, modern literatürde vurgulanan temel yöntemsel eksiklikleri inceleyen bir eleştirel literatür incelemesidir. Ana sorun alanları arasında hafızaya- anımsamaya bağlı yanlılık, Batılı, eğitilmiş, sanayileşmiş, varlıklı ve demokratik (WEIRD) toplum örneklemelerine aşırı güven, sosyal sağlığın ihmal edilmesi, nitel ve karma yöntemlerin az kullanılması ve paydaşların (hemşireler, hastalar ve halk sağlığı saha çalışanları) katılımının sınırlılığı yer almaktadır.

Literatür, sağlık psikolojisinde temel sorunların metodolojik çeşitlilik ve kuramsal derinliğin eksikliği olduğunu göstermektedir. Ekolojik Anlık Değerlendirme gibi gerçek zamanlı ölçüm tekniklerinin kullanılması, sosyal bilimlerden beslenen karma yöntemlerin benimsenmesi, sosyal sağlığı merkeze alan modellerin geliştirilmesi ve zaman içindeki değişimleri yakalayabilen Dinamik Sistemler Modellemesi gibi analiz araçlarının yaygınlaştırılması önerilen çözüm yaklaşımları arasında yer almaktadır.

Kültürel bağlama duyarlı tasarımlar ve yenilikçi ölçüm-analiz tekniklerinin sistematik kullanımı, sağlık psikolojisini daha kapsamlı ve metodolojik olarak daha güçlü hale getirebilir. Bu çerçevede, daha uygun, özelleştirilmiş ve kültürel farklılıkları ele almakta olan müdahalelerin geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

Anahtar kelimeler: *sağlık psikolojisi, ekolojik anlık değerlendirme, nitel yöntemler, multidisipliner çalışma, dinamik sistemler modellemesi, hafızaya-anımsamaya bağlı yanlılık*

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE KRONİK AĞRININ BELİRLEYİCİLERİ VE SONUÇLARI

Ömer DEMİR

Arş. Gör., Doğuş Üniversitesi, Psikoloji (İngilizce) Bölümü, 0000-0003-0158-5859

İrem TUĞRAL

Lisans, Doğuş Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 0009-0004-2192-7320

Melisa PALA

Lisans, Doğuş Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 0009-0007-2883-2238

Merve Nur ULUHAN

Lisans, Doğuş Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 0009-0000-5373-1286

Yağız Efe YAŞIN

Lisans, Doğuş Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 0009-0008-4954-2069

ÖZET

Kronik ağrı; bireyi fiziksel, psikolojik ve sosyal boyutlarda olumsuz etkileyen önemli ve karmaşık bir deneyimdir. Sağlığın çok boyutlu olarak değerlendirildiği modern sağlık anlayışında kronik ağrı yaşantısının biyopsikososyal yönlerinin anlaşılması önemlidir. Bu araştırma; üniversite öğrencilerinde sosyal destek, akademik başarı stresi, ağrıyla baş etme becerileri, bedensel gerginlik ve kronik ağrı arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamaktadır.

Türkiye’de 18-25 yaş arasındaki üniversite öğrencilerinden Demografik Bilgi Formu, Ağrıya İlişkin Bilgi Formu, Ağrıya İlişkin Bilgi Formu, McGill Ağrı Değerlendirme Formu 2, Ağrıyla Baş Etme Envanteri, Akademik Beklentilere İlişkin Stres Envanteri ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılarak Google Formlar aracılığıyla çevrimiçi veri toplanmıştır. Veri analizinde betimsel istatistik ve korelasyon analizi kullanılmıştır.

Katılımcıların yaşadığı yoğun ağrıya bedensel kas gerginliği eşlik etmekte ve bu ağrıların yaklaşık %50’si baş boyun ve sırtta kendini göstermektedir. Kronik ağrıya sahip katılımcılarda ağrı şiddeti ile bedensel gerginlik arasında güçlü ve pozitif bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Ağrının şiddeti ve bedensel gerginlik ile başta ağrının duyuşal boyutları olmak üzere pasif baş etme yöntemleri ve akademik başarı stresi arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Ayrıca, sosyal destek akademik başarı stresi ile negatif yönlü bir ilişki göstermektedir.

Üniversite öğrencilerine yönelik yapılan bu çalışmada kronik ağrının yalnızca fiziksel değil; duyuşal ve bilişsel bileşenleri olan çok boyutlu bir süreç olduğu görülmektedir. Ağrı boyutları, ağrıyla baş etme yöntemleri, akademik stres, sosyal destek, ağrının şiddeti ve bedensel gerginlik ağrı yaşantısını belirleyen bileşenlerdir. Bu nedenle kronik ağrıya yönelik klinik müdahaleler biyopsikososyal bir bakış açısıyla söz konusu bileşenleri kapsamalıdır. Stres yönetimi ve duygu düzenleme becerilerini artıran psikoeğitim programları, gevşeme teknikleri konusunda eğitimler, eğitim kurumlarını ve aileleri bilinçlendirme müdahaleleri bu amaçla gerçekleştirilebilecek çalışmalardan bazılarıdır.

Anahtar kelimeler: akademik başarı stresi, ağrıyla baş etme, bedensel gerginlik, kronik ağrı, sosyal destek

SAĞLIK VE PİYASA ARASINDA: KANSERİN KÜLTÜREL EKONOMİSİ ÜZERİNE TÜRKİYE'DEN BİR İNCELEME

Semih OKUTAN

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, İşletme Bölümü, 0000-0002-9430-0367

Adem SAĞIR

Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, 0000-0003-0763-0518

ÖZET

Bu araştırma, sağlık ve piyasa arasındaki ilişkinin giderek yoğunlaştığı günümüzde, kanser, beslenme ve ilaç alanlarında pazarlamanın sosyo-kültürel etkilerini disiplinlerarası bir bakışla incelemeyi amaçlamaktadır. Sağlık, modern toplumlarda yalnızca biyolojik bir durum değil; aynı zamanda kültürel, ekonomik ve politik bir süreçtir. Bu bağlamda, farkındalık kampanyaları, gıda endüstrisinin sağlık iddiaları ve ilaç tanımları bireyleri hem hasta hem tüketici olarak konumlandırmakta, sağlık deneyimlerinin piyasa mantığına göre yeniden tanımlanmasına yol açmaktadır.

Çalışma üç temel eksende ilerlemektedir. İlk olarak, sağlık ve hastalık deneyimlerinin nasıl metalaştırıldığı araştırılacaktır. Kanserin farkındalık kampanyaları ve bağış projeleri üzerinden pazarlanması, beslenmenin “süper gıda” ve takviye ürünlerle tüketim nesnesine dönüşmesi ve ilacın profesyonel aktörler aracılığıyla piyasaya dahil edilmesi bu metalaştırma sürecinin örneklerini oluşturmaktadır. İkinci olarak, pazarlamanın bireyleri duygusal ve kültürel olarak nasıl şekillendirdiği incelenecektir. Umut, korku ve suçluluk gibi duyguların pazarlama araçlarına dönüşmesi; kanser hastalarının “kahraman” veya “savaşçı” olarak temsil edilmesi; pembe kurdele ve benzeri semboller aracılığıyla dayanışmanın aynı zamanda bir tüketim sahnesine dönüşmesi bu boyutu göstermektedir. Üçüncü olarak, pazarlamanın etik, toplumsal ve tüketici davranışı boyutları tartışılacaktır. Burada kampanyaların toplumsal algıyı nasıl biçimlendirdiği, sağlık normlarını nasıl yeniden ürettiği ve tüketicilerin ürün, hizmet ve tedavi tercihlerine nasıl yön verdiği sorgulanacaktır. Böylece çalışma, kanserin sağlık, beslenme ve ilaç alanlarında pazarlama yoluyla nasıl metalaştırıldığını, bu süreçte bireylerin duygusal ve kültürel dünyalarının nasıl şekillendiğini ve toplumsal algı ile tüketici davranışlarının hangi etik sınırlar içinde yeniden üretildiğini inceleyerek, sağlık ile piyasa arasındaki dönüşen ilişkiye sosyolojik bir bakış sunacaktır.

Araştırma, sosyoloji ile pazarlamayı bir araya getirerek nitel yöntem tasarımını benimsemektedir. Niteliksel olarak söylem analizi, derinlemesine görüşmeler ve katılımcı gözlemler kullanılacaktır. Araştırmacılardan birinin daha önce yürüttüğü kanser projesi ve buradaki deneyim, görsel materyaller, etnografik çıkarsamalar ve kültürel analizlerle çalışmaya ek değer katacaktır. Bu çalışmanın teorik katkısı, pazarlamanın sosyolojik analizine yeni bir perspektif kazandırmak; metodolojik katkısı, sosyoloji ve pazarlama arasında köprü kurmak; pratik katkısı ise sağlık iletişimi ve kampanyalarında etik tartışmalara ışık tutmaktır. Böylece çalışma, Türkiye bağlamında sağlık, beslenme ve ilaç pazarlamasının bireyler ve toplum üzerindeki çok katmanlı etkilerini açığa çıkaracaktır.

Anahtar kelimeler: *sağlık sosyolojisi, tüketici kültürü, duygu pazarlama, kültürel ekonomi, kanser, Türkiye*

ÇOKLU KRİZLER, KESİŞİMSEL EŞİTSİZLİKLER VE DİJİTAL DÖNÜŞÜM ÇAĞINDA AKADEMİDE DUYGUSAL EMEK*

Ayşegül AKDEMİR SON

Doç. Dr. Öğr. Üyesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, 0000-0002-3148-2271

Rahime SÜLEYMANOĞLU KÜRÜM

Doç. Dr., Bahçeşehir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,
0000-0003-3735-5625

Ayşenur EMER

Dr., Doktora sonrası araştırmacı, Bahçeşehir Üniversitesi, 0000-0002-6034-0969

Ayşe Sıla Nur DAL

Lisansüstü araştırmacı (Yüksek Lisans) Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü,
0009-0008-7027-568X

ÖZET

Duygusal emek kavramı, Hochschild'in (1983) öncülüğünde, emek süreçlerinin sadece bedensel veya bilişsel üretimle sınırlı olmadığını; duyguların da kapitalist üretim ilişkileri içinde düzenlendiğini ve denetlendiğini ortaya koymuştur. Bu çerçevede duygusal emek, özellikle cinsiyetlendirilmiş iş bölümünde kadınlara atfedilen bakım, sabır, anlayış gibi nitelikler üzerinden görünmez bir emek biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Rafaeli ve Sutton'un (1989) belirttiği gibi, duyguların ifadesi bireysel bir içsel süreç değil, karşılıklı olarak inşa edilen ve etkileşimde bulunulan kişinin özellikleri tarafından da şekillendirilen toplumsal bir pratik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'deki kamu ve vakıf üniversitelerinde görev yapan akademisyenlerin, çok katmanlı krizlerin (pandemi, ekonomik çöküntü, toplumsal kutuplaşma) belirttiği, kesişimsel eşitsizliklerin (sınıf, cinsiyet, etnisite, engellilik, bölgesel farklılıklar) derinleştiği ve dijital dönüşümle birlikte akademik emeğin yeniden şekillendiği bir dönemde öğrencilerle kurdukları etkileşimlerde sergiledikleri duygusal emek biçimlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu süreçte akademisyenler, sadece pedagojik bilgi üretimiyle değil, aynı zamanda öğrencilerin farklılaşan yaşam seyirlerinden kaynaklanan ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik duygusal destek beklentileriyle de karşı karşıyadır. Bu beklentiler, neoliberal üniversitenin performans dayalı ölçütleri, müşteri odaklı öğrenci algısı ve akademik emeği piyasalaştıran yapısıyla birleştiğinde, akademisyenler üzerindeki duygusal yükü görünmez ve yapısal hale getirmektedir. Bu bağlamda, çalışmada "duygusal emek" kavramı, feminist politik ekonomi, emek sosyolojisi ve yükseköğretim çalışmaları literatürü ışığında yeniden kavramsallaştırılmakta; akademisyenlerin bu süreçte geliştirdikleri stratejiler, yaşadıkları gerilimler ve direnç biçimleri tartışmaya açılmaktadır. Çalışmada, ayrıca duygusal emeğin akademisyenler tarafından nasıl anlamlandırıldığı, anlatıya döküldüğü ve kurumsal ve kişisel bağlamlarda nasıl müzakere edildiği de keşfedilecektir. Böylece duygusal emek yalnızca yapısal eşitsizliklerin ve dışsal zorunlulukların değil aynı zamanda akademik öznenin duygusal deneyiminin bir parçası olarak ele alınacaktır. Çalışma İstanbul, Ankara, İzmir ve Antalya'da kamu ve vakıf üniversitelerinde görev yapan 117 akademisyenle yüz yüze yapılmış yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelere ve bu üniversitelerde eğitim gören lisans öğrencileriyle yapılmış dokuz odak grup görüşmesine dayanmaktadır.

Anahtar kelimeler: : *duygusal emek, neoliberal üniversite, kesişimsel eşitsizlikler, çoklu krizler, akademik öznenin deneyimi*

* Mali Destek: TÜBİTAK 3501 Kariyer Geliştirme Programı / 123K090 / Akademide Duygusal Emek ve Toplumsal Cinsiyet Projesi

TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM HAYALİNDEN PREKARYAYA: SOSYOLOJİ MEZUNLARINDA ALAN DIŞI EMEK, YABANCILAŞMA, KARAKTER AŞINMASI

İsmail Burak MALKOÇ

Dr. Öğr. Üyesi, Doğuş Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, 0000-0001-8550-3085

Bennur ÖZTÜRK YÜCEL

Arş. Gör., Doğuş Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, 0000-0002-7457-5531

ÖZET

Türkiye’de neoliberal emek rejiminin derinleşmesi, özellikle sosyal bilimler mezunları için yapısal bir değer kaybı, vasıf aşınması ve giderek yaygınlaşan bir diplomalı işsizliği üretmektedir. 2023 yılında lisans mezunlarının %24’ünün istihdam dışında kalması, emek piyasasının artık yalnızca arz–talep dengesizliğiyle değil, vasfın toplumsal değerinin politik olarak yeniden tanımlanmasıyla işlediğini göstermektedir. Bu süreçte fayda, eleştiri ve toplumsal iyileştirme idealleriyle yetiştirilen sosyoloji mezunları, piyasanın daraltıcı mantığı içinde kendi mesleki vasıflarından koparak “her işin yapılabilir” olduğu düşük nitelikli pozisyonlara yönelmek zorunda kalmaktadır. Böylece, toplumu anlamaya ve dönüştürmeye dönük bilgi birikimi, kapitalist üretim ilişkilerinin gerektirdiği standartlaştırılmış, ölçülebilir ve itaatkâr emek biçimlerine tabi kılınmakta; bu kopuş mezunlarda hem yabancılaşmayı hem de karakter aşınmasını derinleştirmektedir.

Bu çalışma, alanları dışında işlerde çalışan sosyoloji mezunlarının bu yapısal dönüşüm içindeki deneyimlerini fenomenolojik ve eleştirel bir çerçevede incelemektedir. Farklı sektörlerden 20 katılımcı ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler, mezunların alan tercihlerini, sosyolojiye yükledikleri anlamları ve emek süreçlerinde karşılaştıkları yabancılaşma biçimlerini tematik olarak analiz etmektedir. Bulgular, toplumsal fayda, eleştirel müdahale ve dönüşüm idealleriyle yola çıkan katılımcıların, çalışma yaşamında emeklerinin kullanım değerini değil değişim değerini belirleyen piyasa mantığına tabi hale geldiklerinde yoğun yabancılaşma yaşadıklarını göstermektedir. Buna karşılık sosyolojiyi daha teknik, “objektif” ve “gözlemci” bir konuma yerleştiren mezunların yabancılaşma tecrübesi göstermemesi, mesleki idealler ile piyasa gerçeklikleri arasındaki gerilimin yabancılaşmanın temel belirleyeni olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular, Türkiye’de sosyoloji mezunlarının konumunu anlamak için yalnızca bireysel uyumsuzluklara değil, vasfın politik olarak değersizleştirilmesine ve emek süreçlerinin kapitalist yeniden yapılanmasına odaklanmak gerektiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: *yabancılaşma, Karakter Aşınması, Çalışma Sosyolojisi, Diplomalı İşsizlik*

TÜRKİYE’DE ANTI-ENTELEKTÜALİZM VE SOSYAL BİLİMLERİN GELECEĞİ

Duygu ERSOY

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
0000-0001-8501-6121

ÖZET

Bilgiye ulaşmanın giderek kolaylaştığı günümüzde, bilimsel bilgi üretimine duyulan ilgi zayıflamış, bilimsel bilginin üretildiği üniversiteler itibar kaybetmiş ve buna akademide şimdiye kadar görülmemiş bir prekarizasyon süreci eşlik etmiştir. Tüm bu zorlukların yanı sıra popülizmin yükselişiyle birlikte, her toplumda belirli ölçüde var olan anti-entelektüalist eğilimler keskinleşmiş ve yeni biçimler almıştır. Ancak popülizmin yükselişine ilişkin, konunun her yönünün çalışıldığı hatırı sayılır bir literatür oluşmasına rağmen, popülizmin ayrılmaz bir parçası olarak görülen anti-entelektüalizm üzerine sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır. Bu sınırlılık, Türkiye üzerine yapılan incelemelerde de kendini göstermektedir.

Bu çalışmada, anti-entelektüalizmin aldığı yeni biçimler Türkiye bağlamında tartışılmakta ve anti-entelektüalizmin Türkiye’de sosyal bilimlerin geleceğine etkisi değerlendirilmektedir. Bu amaçla, çalışmada anti-entelektüalizm, siyasetçilerin, halkın ve bilim insanlarının anti-entelektüalizmi olmak üzere üç farklı düzeyde ele alınmaktadır. Araştırma, akademisyenlerin akademik, idari ve ekonomik talepleriyle ilgili siyasetçilerin ve bilim insanlarının açıklamalarının söylem analizine ve sosyal medyada bu talepleri ifade eden hashtag’lerin dijital etnografi yöntemiyle analizine dayanmaktadır. Elde edilen sonuçlar popülizm bağlamında anti-entelektüalizmin sosyal bilimler ve sosyal bilimciler için ortaya çıkardığı özgül sorunları ortaya koyacak şekilde tartışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: *entelektüel, akademisyen, anti-entelektüalizm, sosyal bilimler, üniversite*

YENİ BİR SOSYAL AKTÖR OLARAK YAPAY ZEKÂ: ÇOCUK VE ERGEN GELİŞİMİNİN DÖNÜŞEN DİNAMİKLERİ

Nur İNCİ NAMLI

Dr. Öğr. Üyesi, Doğuş Üniversitesi, Psikoloji (İngilizce) Bölümü, 0000-0002-2166-8515

ÖZET

Dijitalleşmenin hızlandığı günümüzde yapay zekâ tabanlı asistanlar, çocuk ve ergenlerin günlük yaşamlarına giderek daha erken yaşlarda dahil olmaktadır. Bu teknolojiler yalnızca bilgiye erişim ve öğrenme süreçlerini dönüştürmekle kalmayıp, çocukların sosyal etkileşim biçimlerini, benlik gelişimlerini ve dünyayı algılama modellerini de yeniden şekillendirmektedir. Bu derleme çalışmasının amacı, yapay zekâ asistanlarıyla kurulan ilişkilerin çocuk ve ergenlerde oluşturabileceği psikolojik etkileri incelemek ve bu etkileri sosyolojik bağlamda değerlendirmektir. Mevcut literatürde, yapay zekâ asistanlarının çocuklarda merak duygusunu desteklediği, dil gelişimini kolaylaştırdığı ve kişiselleştirilmiş öğrenme deneyimleri sunduğu yönünde olumlu bulgular bulunmaktadır. Bununla birlikte, etkileşimin niteliğine bağlı olarak sosyal beceri gelişiminde sınırlanma, yalnızlık duygusunu giderme amacıyla teknolojiye aşırı yönelme, duygusal bağlanma eğilimi ve gerçek-sanal ilişki ayrımının bulanıklaşması gibi riskler de rapor edilmektedir. Ergenlik döneminde ise yapay zekâ ile etkileşim, kimlik keşfi süreçlerinde danışılan bir “dijital arkadaş” figürü haline gelebilmekte; bu durum öz-yeterlik, sosyal karşılaştırma ve mahremiyet algısı açısından yeni tartışmaları beraberinde getirmektedir. Sosyolojik açıdan bakıldığında, yapay zekâ asistanları çocukluk ve ergenlik deneyiminin toplumsal olarak yeniden tanımlanmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Dijital sınıf, dijital akranlık ve veri temelli çocukluk gibi kavramlar bu dönüşümü açıklamak için giderek daha fazla kullanılmaktadır. Sonuç olarak bu çalışma, gelecekteki araştırmalar ve politika geliştirme süreçleri için bütüncül bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Bu çalışma, mevcut literatürü derleyerek yapay zekâ asistanlarının çocuk ve ergen psikolojisindeki yeri, risk ve fırsat alanları, gelişimsel kırılğanlıklar ve etik sorunları kapsamlı biçimde ele almayı amaçlamaktadır. Bulgular, özellikle eğitim ortamları ve aile rehberliği açısından politika geliştirmeye ışık tutacaktır.

Anahtar Kelimeler: : *yapay zekâ, çocuk gelişimi, ergen gelişimi, yapay zekâ asistanları, dijital akranlık*

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR ÜZERİNE: SOSYOLOJİ ALANINDAKİ LİSANSÜSTÜ TEZLERE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ (1989–2024)

Bennur ÖZTÜRK YÜCEL

Arş. Gör., Doğuş Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, 0000-0002-7457-5531

ÖZET

Bu çalışma, Türkiye’de suça sürüklenen çocuklara ilişkin sosyolojik bilgi üretiminin hangi kavramsal, politik ve epistemolojik çerçeveler içinde şekillendiğini ortaya koymak amacıyla, 1989-2024 yılları arasında yazılmış lisansüstü tezleri eleştirel bir bakışla incelemektedir. YÖKTEZ veri tabanında “suça sürüklenen çocuk”, “çocuk suçluluğu” ve “juvenile delinquency” anahtar sözcükleriyle yapılan tarama sonucunda ulaşılan 298 tez arasından, sosyoloji alanıyla doğrudan ilişkili 78 tez seçilmiş tema, yöntem, çalışma nesnesi ve veri kaynağı gibi kategoriler üzerinden kodlamalar yapılmıştır.

Bulgular, literatürün 2005 tarihli Çocuk Koruma Kanunu sonrasında belirgin biçimde yoğunlaştığını, ancak bu artışın belirli bir düşünme biçimini de pekiştirdiğini göstermektedir. Tezlerin büyük bir kısmı, çocukların suça sürüklenmesini açıklarken aile, akran ilişkileri, okul başarısı, göç, yoksulluk ve medya gibi toplumsal faktörleri neden-sonuç ilişkisi içinde ele almakta, suç davranışını “açıklanabilir” bir sonuç olarak kurmaktadır (bkz. Merton, 1938; Hirschi, 1969). Bu yaklaşım, yüzeysel toplumsal koşulları dikkate alıyor gibi görünse de, gerçekte çocuğu kendi deneyiminin öznesi olmaktan ziyade, çeşitli toplumsal faktörlerin “edilgen bir taşıyıcısı” olarak konumlandırmaktadır. Dolayısıyla, literatür, çocuğun anlamlandırma süreçlerini ve öznel deneyimlerini geri plana itmekte; çocuk hakkında üretilmiş mahkeme dosyaları, ceza infaz kurumları, eğitim evleri ve emniyet verileri gibi kurumsal bilgilere dayanmaktadır. Bu durum, Foucault’nun (1977) disiplinler bilgi ve sınıflandırma mekanizmalarına ilişkin tartışmalarının da işaret ettiği şekilde, “suça sürüklenen çocuk” kategorisinin nasıl üretildiğini ve yeniden dolaşıma sokulduğunu sorgulamayan bir bilgi üretim pratiğini ortaya koymaktadır.

Ayrıca, çocukların toplumsal aktör olarak konumunu ele alan çocukluk sosyolojisi literatürü, tezlerde oldukça sınırlı temsil edilmektedir. Benzer biçimde, çocuk adalet sisteminin eleştirel bir çözümlemesini geliştiren çalışmalar da enderdir. 2010 sonrasında göç, medya temsilleri ve Suriyeli çocukların deneyimlerine ilişkin çalışmaların artması literatüre belirli bir tematik çeşitlilik kazandırsa da, genel görünüm hâlâ betimleyici analizlerin baskınlığı, teorik çerçevelerin sınırlılığı ve çocuğu toplumsal bir özne olarak ele alan yaklaşımların zayıflığı ile karakterizedir. Bu çalışma, Türkiye’de suça sürüklenen çocuklara ilişkin sosyolojik bilgi üretiminin tarihsel olarak hangi sınırlar içinde kurulduğunu görünür kılmakta; alandaki hâkim yaklaşımın çocuğu büyük ölçüde edilgen bir konuma yerleştirdiğini, devlet merkezli bakışı yeniden ürettiğini ve suçun politik, kültürel ve yönetimsel boyutlarını çoğu zaman dışarıda bıraktığını göstermektedir. Sonuç olarak, literatürün çocukluk sosyolojisi, hak temelli perspektifler ve eleştirel suç çalışmalarıyla beslenen; çocuğu yalnızca “suça sürüklenen” bir kategori olarak değil, toplumsal hayatın etken bir öznesi olarak konumlandıran daha bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç duyduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *suça sürüklenen çocuklar, çocukluk sosyolojisi, eleştirel derleme, sosyoloji literatürü*

OKULLARDA SOSYAL VE DUYGUSAL ÖĞRENME: İLKELER, ETKİLER VE GÜNCEL TARTIŞMALAR

Merve İpek ŞENTÜRK

Arş. Gör., Doğuş Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 0009-0005-8836-4427

ÖZET

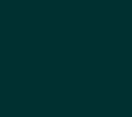
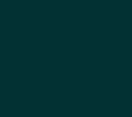
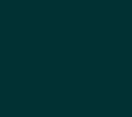
Bu bildiri, okul temelli sosyal ve duygusal öğrenme (SDÖ) programlarının temel ilkeleri, etkililiği ve alanyazında öne çıkan güncel tartışmalar ele alınmaktadır. SDÖ, çocukların duyguları anlama, ifade etme ve düzenleme becerilerini destekleyen; bu becerilerin sosyal uyum ve akademik başarıya katkı sağlamasını amaçlayan bir çerçeve olarak 1990'lı yıllardan itibaren eğitim alanında önemli bir yer edinmiştir.

Öz-farkındalık, öz-yönetim, sosyal farkındalık, ilişki becerileri ve sorumlu karar alma alanları sosyoduygusal öğrenme uygulamalarının temel boyutlarını oluşturmaktadır. Mevcut meta-analitik bulgular da bahsi geçen programların sosyoduygusal beceriler, prososyal davranışlar ve akademik performans üzerinde anlamlı düzeyde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir. Bu programlar; hedef yaş grubu, odaklandıkları beceriler, kapsamı, öğretim stratejileri ve uygulama biçimleri bakımından farklılaşmaktadır. Bununla birlikte; sıralı, aktif, odaklı ve açık öğrenme yaklaşımını (SAFE ilkeleri) benimseyen müdahalelerin daha etkili olduğu da çalışmalarca gösterilmiştir.

Sosyal ve duygusal öğrenme programlarının yıllar içinde popülerliğinin ve yaygınlığının artması ise alanın yoğun eleştirel tartışmalara konu olmasına yol açmıştır. Araştırma bulgularının abartılması, kavramsal çerçevenin geniş ancak belirsiz sınırları, bazı programların tek boyutlu hedeflere sıkışması, öğrencilerin geribildirimlerine başvurulmaması, standartlaştırılmış uygulamaların kültürel bağlamı ve bireysel ihtiyaçları yeterince dikkate almaması öne çıkan eleştiriler arasındadır.

Bu bildiri, sosyal ve duygusal öğrenme programlarının güçlü ve sınırlı yönlerini bütüncül biçimde tartışmayı ve gelecekteki programların etkililiğine yönelik öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *sosyal duygusal öğrenme, okul, müdahale programları, sosyoduygusal beceriler*

DOĞUŞ
ÜNİVERSİTESİ
Burası senin doğuşum.